

Jyväskylä 14.9.2009

Tuntijakotyöryhmälle

Kiitän tuntijakotyöryhmää sen minulle osoittamasta luottamuksesta ja vastauksena esitettyihin kysymyksiin totean seuraavaa:

En lausunnossani juurikaan puutu yksittäisten sisältöalueiden kysymyksiin enkä niistä muodostuvaan kokonaiskuvaan suomalaisesta perusopetuksesta. Kokonaiskuva välittyy hyvin kollegojeni Sari Sulkusen ja Pekka Kuparin lausunnoista. Totean vain, että erityisesti PISA 2006 tulokset vahvistavat myös luonnontieteiden osalta tilanteen olevan vähintään yhtä myönteisen kuin lukutaidossa ja matematiikassa.

PISA-tulosten yleisarvio voidaan tiivistää siten, että suomalainen perusopetus tuottaa korkeatasoisia ja useimmilla kriteereillä arvioituna myös tasa-arvoisia tuloksia (vrt. As. 1435/2001, 4 §). Arviointitulos on kuitenkin syytä ymmärtää ensi sijassa järjestelmää koskevaksi ja suhteelliseksi: suomalainen perusopetusjärjestelmä toimii hyvin muihin maihin verrattuna. Kasvatuksessa ja opetuksessa on kuitenkin kyse aina viime kädessä yksittäisestä lapsesta ja nuoresta, hänen kasvunsa ja oppimisensa tukemisesta. Tämähän on myös valtioneuvoston asetuksen tavoitemäärittelyn lähtökohta. Keskitynkin tässä tarkastelemaan perusopetuksen tavoitteita ja tuntijakoa lapsi/nuori- ja yksilönäkökulmasta. Kiinnitän erityistä huomiota nuoriin, jotka koulutusjärjestelmän kokonaistarkasteluissa edustavat ns. ääripäitä.

Perusopetuksen hyvistä tuloksista huolimatta 10 – 15 % nuorista jää edelleen opinnoissaan pelkän peruskoulututkinnon varaan. Huomattava osa nuorista keskeyttää opintonsa toisella asteella, erityisesti ammatillisessa koulutuksessa. Puutteellinen koulutus on keskeinen osa yhteiskunnallisen syrjäytymisen prosessia, koska riittävät edellytykset pysyvään työelämään sijoittumiseen ja elinikäiseen oppimiseen puuttuvat. Tämä prosessi on useimmiten alkanut jo paljon ennen peruskoulun päättymistä.

Puutteet kasautuvat

PISA- tulosten valossa vain 5-8 % suomalaisista nuorista sijoittuu jollain osaamisen alueella tasolle, joka vakavasti vaarantaa edellytyksiä selviytyä tulevaisuuden yhteiskunnan osaamisvaatimuksista. Kansainvälisesti vertaillen tämä on pieni osuus. PISA –tuloksista voidaan kuitenkin nähdä myös se, että heikko osaaminen kasautuu samoille oppilaille. Esimerkiksi matematiikassa heikoimmin menestyvästä 5 %:sta nuoria yli puolet sijoittuu samaan ryhmään myös lukutaidossa, ja luonnontieteissä lähes 2/3 heistä on heikoimmin menestynen 5 %:n joukossa. Myös oppilaan minäkuva oppijana, usko omiin oppimisen mahdollisuuksiin ja motivaatio jatkaa opintoja ovat tällöin

pääsääntöisesti erittäin alhaisia. Heikko menestys ja kielteiset asenteet muodostavat siten voimakkaasti kumuloituvan ja itseään ruokkivan kehän. Perusta elinikäiselle oppimiselle on keskeisiltä osin kestävä (vrt. 4 §).

Miten peruskoulun tuntijaon sisältöä ja rakennetta uudistamalla voidaan nykyistä paremmin tukea kaikkien nuorten häiriötöntä koulutuspolkua ja elinikäisen oppimisen valmiuksien kehittymistä?

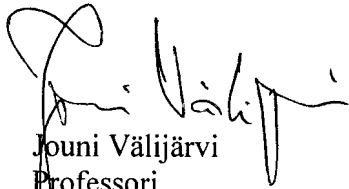
1. Luodaan jossain määrin enemmän tilaa aineiden valinnaisuudelle ja oppilaiden erilaisten intressien huomioon ottamiselle koulutyössä. Tämä voidaan toteuttaa vähentämällä nykyisten pakollisten aineiden tuntimääriä, lisäämällä oppilaiden viikoittaista kokonaistyöaikaa tai ryhmittelemällä oppiaineita keskenään läheisiin ”heimoihin”. Ensimmäinen vaihtoehto johtaa taisteluun oppiaineiden kesken ja tuhoaa ops -prosessin myöhempien vaiheiden yhteistyön edellytykset. Kansainvälisten vertailujen valossa toista vaihtoehtoa voisi varovasti ja riittävän reunaehdoin harkita. Sen kustannusvaikutukset lienevät kuitenkin hyvin mittavia, jos ja kun keskimääräisiä ryhmäkokoja ei voitane kasvattaa. Kolmas vaihtoehto tarkoittaisi nykyisten aineiden ryhmittelyä 5-7 ”heimoon”, joita sisäisesti integroisivat lähinnä taustalla olevien tieteenalojen tiedon rakentumisen, metodologia ja käsitteistön samankaltaisuudet. Koulun käytännössä tästä seuraa samansuuntaisia opiskelumuotoja ja oppimisen prosesseja, jotka edustavat laaja-alaisemmin yleissivistyksen eri dimensioita kuin yksittäiset oppiaineet. Ideana olisi, että kussakin ryhmässä oppilas voisi keskittyä valintansa mukaan 1-2 aineeseen ja jättää muita vähemmälle painolle. Tämä loisi nykyistä parempia edellytyksiä oppilaan omien kiinnostusten huomioimiselle ilman, että yleissivistyksen laaja-alaisuudesta tarvitsisi tinkiä.
2. Menetelmällistä ja sisällöllistä joustoa peruskouluun voidaan luoda varaamalla tuntijakoon aikaa koulun ulkopuolella informaaleissa ympäristöissä tapahtuvalle oppimiselle.
3. Rakenteellisesti tuntijako voitaisiin jossain määrin irrottaa nykyisestä tiukasta kolmivuotisuudesta. Yksilön näkökulmasta näin jo onkin (= 10. luokka). Nykyisin kuitenkin luokittelemme enemmän kuin 9 vuotta toiselle asteelle siirtymiseen käyttävät oppilaat helposti epäonnistujiksi, syrjäytymisuhan alaisiksi tai muuten ”luusereiksi”. Joustavampaa tuntijaon rakennetta hyödyntäen peruskoulu voitaisiin rakentaa 9-10 –vuotiseksi, jolloin 10.vuosi olisi eräänlainen siirtymävaihe sitä tarvitseville. Peruskoulun voisi edelleen suorittaa, ja pääsääntöisesti tähän ohjattaisiin, yhdeksässä vuodessa. Osa myös pakollisista opinnoista voisi kuitenkin sijoittua 10. vuoteen, jos näin henkilökohtaisessa opetus suunnitelmassa linjattaisiin. Oppilaan HOPS tulisi tällöin rakentaa perusopinnojen päättövaiheessa vähintään 2-3 vuoden perspektiivillä. Opinnot voisivat myös päättyä muulloin kuin lukuvuoden lopussa, erityisesti jos siirtymä seuraavalle asteelle onnistuu joustavasti.
4. Joustava 9-10 –vuotinen peruskoulu ei välttämättä edellytä lisäresursseja. Sen sijaan se edellyttäisi nykyisen kymppiluokan integroimista ”ajatuksellisesti”, opetus suunnitelmallisesti ja toiminnallisesti luontevaksi osaksi perusopinnoja. Tämän lisäksi nykyiset nuorille tarkoitetut lukuisat erillisohjelmien

(koulutustakuu, pajakoulu jne.), joiden resurssointi ja sisällöllinen suunnittelu on lähinnä rahoituspohjasta johtuen jatkuvan epävarmuuden leimaamaa, tulisi liittää ja vakiinnuttaa kiinteäksi osaksi perusopetusta ja niiden hallinnointi tulisi olla osa opetustointia. Tämä ei sulje pois sitä, että tällöin tarvitaan saumatonta yhteistyötä mm. sosiaali- ja nuorisotoimen kanssa. Tiiviimmin integroituna kymppiluokan ja mainittujen erillisohjelmien kehittelyn myötä syntynyttä arvokasta kokemusta ja kasvatuksellista asiantuntemusta voitaisiin hyödyntää nykyistä tehokkaammin ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisemmin nuorten erilaisiin kiinnostuksiin ja päämääriin vastaamiseksi.

Lahjakkaiden huomioiminen

PISA –tulosten valossa suomalainen perusopetus onnistuu tukemaan myös lahjakkaimpien oppilaiden edistymistä varsin hyvin. Vuoden 2006 tutkimuksessa, jossa luonnontieteet oli pääalueena, myös huippumenestyjien (paras 5 % oppilaista) vertailussa suomalaisnuoret selviytyivät vertaistensa joukossa parhaiten. Kokemukset kouluista kuitenkin viestivät, että joillekin nuorille nykyinen oppimisympäristö ei ole riittävän haastava. Toisaalta heterogeeniset ja kooltaan kohtuulliset ryhmät näyttävät olevan sekä heikoimmin että parhaiten menestyvien oppilaiden kannalta varsin optimaalisia ja tuloksiltaan tehokkaita. Lahjakkaimpien oppimisen tukemisessa huomion tulisikin kohdentua ennen kaikkea pedagogisiin ratkaisuihin ja sellaisten oppimisympäristöjen (mm. oppimateriaalit, verkkoympäristöt, informaaliset ympäristöt) luomiseen, jotka motivoivat ponnistelemaan osaamisen ääri rajoilla. Tuntijaon ja muun ajankäytön näkökulmasta tulisi pohtia mahdollisuuksia tukea esimerkiksi kerhotoimintaa, harrastuneisuutta ja joustavaa aikaresurssien osoittamista tavoiteiltaan keskimääräistä vaativimmille opinnoille.

Jouni Välijärvi
Professori

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos

